

YAZMADAN BİLEMEZSİN

Derya Şele

Film, karanlık ve tekinsiz akan bir nehrin çok yakından görüntüsü ile açılır ama saniyeler içinde artan ışıkla ve genişleyen kamera açısı ile aslında pek çok insanda huzur duygusuna karşılık gelen bir manzaraya açılır.

Kuş cıvıltılarına karışan çocuk sesleri, nehrin etrafında her şeyin normal ve sıradan bir gün olduğuna vurgu yaparken, nehrin taşıdığı genç kız cesedi aslında hiç de öyle olmadığını gösterir izleyiciye.

Yönetmen **Lee Chang-dong**'un 2010 yılında çektiği beşinci uzun metrajlı filmi olan **Shi** (Poetry / Şiir), kaybolmaya yüz tutmuş kelimeleri ile şiirin peşinde bir kadının hikâyesini anlatır.

Hastanede sırasını beklerken çiçekli elbisesi, şapkası, hasır çantası ile gördüğümüz 60'lı yaşlarındaki Yang Mija, çalan telefonun kendisine ait olmadığını fark ettiğindeki mahcup hali ile hemen sempatisini kazanır izleyicinin.

Mija'nın oturduğu semt, evi, yaşam koşulları çok rahat bir ekonomik hayatı olmadığını gösterir. Geçinebilmek için devlet desteği almakta, aynı zamanda yarı zamanlı bakıcılık yapmaktadır. Kızı büyük ihtimalle başka şansı olmadığı için oğlunu annesine bırakarak Pusan'da çalışmaya gitmiştir. Torunu ile yaşayan Mija, tam bir ergen olan Wook'un isteklerini elinden geldiğince karşılamaya çalışmaktadır. Tüm bu zorlu yaşam şartlarının üstüne bir de Alzheimer'ın başlangıç evresinde olduğunu öğrenmiştir. Ancak her şeye rağmen Mija, yaşama güzellik ve incelik katan, güçlü, şikâyet etmeyen, süslenmeyi seven ve kızının dediği gibi "tuhaf şeylerden bahsetmeyi sevdiği için" özünde şair olan "cıvıl cıvıl bir tarlakuşu"dur.

Süslü giyimine film boyunca göndermeler yapılır. Hatta biraz eğlence konusu olur. İnsanların bu hadsiz ve yukarıdan yorumları statü olarak kendilerini yukarıda gördükleri şekilde okunabilir. Belki de bu şekilde giyinerek sosyal statüsünü

kapatmaya çalıştığı düşünülür. Ne de olsa o kenar mahallede yaşayan ve bakıcılık yapmakta olan bir kadındır.

Torunu ve arkadaşlarının karıştığı bir suç nedeniyle diğer çocukların babaları ile ilk kez bir araya geldiği restoranda, hepsinin maddi olarak iyi durumda olduklarını anlarız. İşlenen suça karşılık Heejin'in annesine ödenecek miktarı hepsi makul karşılar. Oysa Mija film boyu payına düşen 5 milyon won'u nasıl bulacağını düşünecektir. Daha da acıklı olan "5 milyon won" deyince izleyicide oluşan o çok büyük meblağ algısının 2008 yılı için 5000 dolara karşılık gelmesidir. Bundan daha acı olan ise 30 milyon won yani 30.000 doların Heejin'in annesini kızının ölümü nedeni ile dava açmaktan vazgeçmeye ikna etmek için yeterli olmasıdır. Çünkü büyütmesi gereken bir oğlu vardır ve hakkını arayabilmek ise yine zenginlere has bir lüktür.

Filmdeki "öteki" Güney Kore gerçeği dikkat çekicidir. Vatandaşları arasındaki gelir dağılımı dengesi çok bozuktur. Hatta "çocukların Heejin'i kendilerine kurban seçmelerinin nedeni kendini savunamayacak bir sınıfta olduğunun farkında olmaları mıdır?" sorusunu getirir akla. Wook da o sınıftadır aslında ama arkadaşlarının üst sınıftan olmasının ve erkek olmanın avantajlarına sahiptir.

Mija torununun da dâhil olduğu korkunç suçu öğrendiği andan itibaren kadın ve erkek dünyası arasındaki o kapanması imkânsız uçurumları seyretmeye başlarız.

Heejin'in intiharına sebep olan oğullarının paçalarını kurtarmak derdindeki babalar, okulun adı kötüye çıkmasını diye olayı sessiz bir şekilde para ile çözmeye çalışan okul müdürü, olaya müdahil olan herkes, hep üzgünmüş gibi görünseler de aslında hiç kimsenin Heejin için gerçekten üzülmeyeceğini görmek izleyiciyi yaralar.

Erkek egemen bir toplum olan Güney Kore'de, bu erkekleri yetiştiren kadınların içinde belki de en farklılarından olan Mija bile, kızına torununu şikâyet ederken şaka yollu da olsa "*Ama nasıl azarlayacağım, evin erkeği o!*" diyerek bu kültürü beslemeye devam eder.

Film boyunca diğer çocukların annelerini hiç görmeyiz. Bu olayda Mija ve Heejin'in annesi dışında tüm karakterler erkektir. Büyük ihtimalle Mija ve Heejin'in annesinin dâhil olma sebebi de "başlarında" bir erkek olmamasıdır.

Heejin için düzenlenen toplu ağıt töreninde kilisenin en arka sırasındaki üç kız öğrencinin bakışları her şeyi bildiklerini anlatır. Bu toplumlarda kadınlar hep bilir ama hiç konuş(a)mazlar.

Bakıcılığını üstlendiği Bay Kang'in Mija'dan gülümsemesini istediğinde aldığı cevap Kang ile birlikte izleyicide de hüznü bir gülümseme ile karşılık bulur. Bir kadının gülümsemesi erkeklerin dünyasında pek çok şeyin kapısını açan bir anahtardır. Belki Heejin'in de tek suçu gülümsemek olmuştur. Nitekim Mija'nın gülümsemesi yine başına iş açar. Son bir defa "erkek" olmak isteyen Kang, bunun için kendine eş olarak Mija'yı seçer.

Tüm bu cinsiyetçi roller içinde bir grup erkeğin aklına, kızını kaybetmiş anne ile anlaşması için torununu tek başına büyütme olan bir büyükanneyi göndermek fikri gelir. Birbirinin derdinden kadınlar anlar ve ancak bir kadın başka bir kadını kızının ölümüne karşılık para alarak susması için ikna edebilir! Oysa evladını kaybetmiş bir kadına paradan bahsetmek başka bir kadının yapabileceği son şeydir. İki kadının konuşması gerçekten tam kadın kadına bir konuşmadır. Ama bu erkeklerin düşündüğü şekilde gerçekleşmez. Mija şehirde yaşayan ve çiftlik hayatının zorluklarını bilmeyen bir romantiktir. Heejin'in annesi ise o hayatın içinde tüm zorlukları ile yaşayan bir kadın. Ama birbirlerinden hoşlanırlar. Mija, Heejin'in annesinin zor yaşamında tatlı bir an, ufak bir tebessüm bırakarak ayrılır oradan. Ne kendini tanıtır, ne de neden orada olduğundan bahseder. Zaten bu şekilde olması gerektiğini bilir izleyici.

Mija, yakın zamanda eşini ve kızını kaybetmiş ve zorlu şartlarda yaşam mücadelesi veren bu kadıncağıza en azından kendi payına düşen parayı bir şekilde verecektir. O olgunlaşmış bir kayısıdır ve kendini feda etmeye hazırdır. Bu nedenle Kang'den para isterken onun ne düşündüğü çok umurunda olmaz. Cimriliği birkaç kez gelini tarafından vurgulanan Kang'in çok direnmeden 5 milyon won'u Mija'ya

vermesi de çok şaşırtıcı değildir. Aslında erkek egemen bir toplumda erkek olmak da çok zordur. Erkekler hep güçlü, hep iktidarlı, hep sağlam durmak zorunda hissederler. Çünkü toplumun, zayıflık göstergesine tahammülü yoktur. Bu nedenle yaşlanmak, iktidarı kaybetmek yeterince zor iken üstüne bir de Kang gibi felç nedeni ile gündelik işleri bile yapamaz hale gelmek çok zorlayıcıdır.

Film boyunca Mija'nın torunu ile ilgili ne yapacağına karar verme sürecinde sarkaç, torununa duyduğu sevgi ile onu adalete teslim etme arasında gider gelir.

Mija'nın en baştaki tepkisizliğine anlam veremeyen seyirci, aslında içinde fırtınalar koptuğunu gecenin bir vakti Wook'u yatağından sarsarak uyandırmaya çalıştığında fark eder. Ama aynı gecenin sabahında sular durulmuş, torunu karnını doyursun diye uğraşan büyükanne geri gelmiştir.

Wook'un kendisi yüzünden bir genç kız ölmemiş gibi duyarsız, gündelik hayatına devam ediyor oluşu çıldırtır Mija'yı. Kahvaltı sofrasına koyduğu fotoğraf bir imdat çılgılığı gibidir. "Lütfen pişman olduğunuzu gösterecek bir şey yap, bir şey söyle!" der o fotoğrafla. Ama sokakta hulahop çeviren Wook'un keyfi yerindedir.

Artık sarkacın ne tarafta durduğu bellidir.

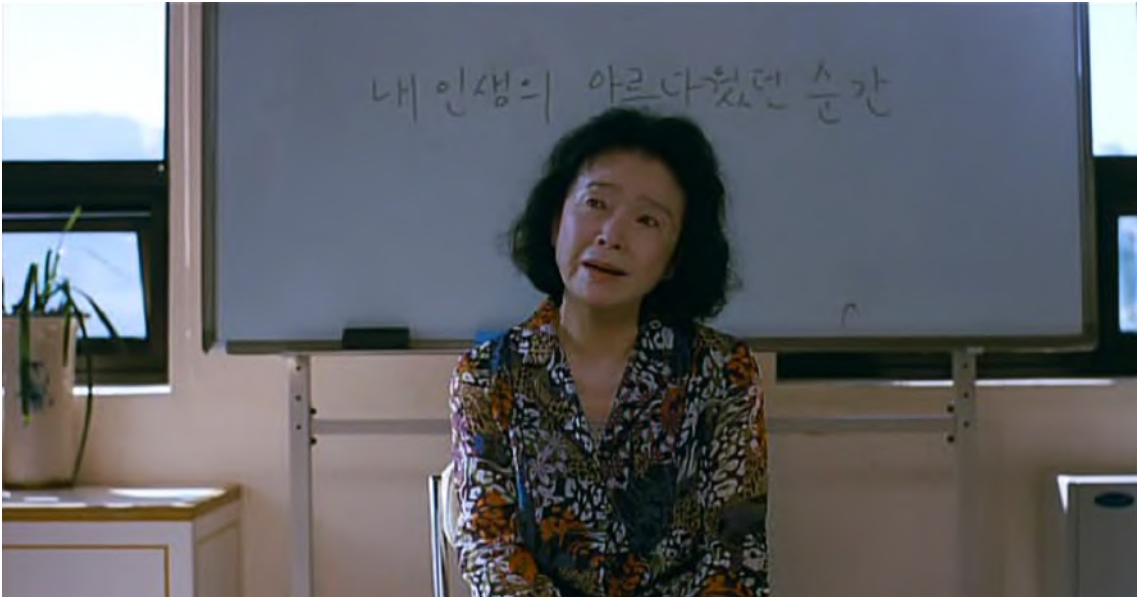

Mija'nın başına gelen bu trajedi ile nasıl mücadele etmeye çalıştığını izlerken bir yandan da şiiri arayışını izleriz. Devam ettiği şiir yazma kursu ve şiir dinletileri aynı, bizlerin de hayatın akışı içinde gitmekte olduğumuz kurslar gibi bir anda çıkarır insanı gündelik hayatın karmaşasından. Filmde kursun öğretmeni rolündeki Şair Kim Yong-taek gerçek hayatta da bir şairdir. Şiir nedir, nasıl yazılır, ilham nedir, şiir ölmeye mahkûm mudur sorgulamaları yapılır.

Katılımcıların sınıfın önünde hayatlarının en güzel anlarını anlattıkları sahneler oldukça etkileyicidir. Özellikle oyunculuklar dikkat çekicidir. Şiir yazabilmek için orada bulunan insanların farkında olmadan yazdıkları, mutluluğun hüznle sarmalandığı şiirlerini dinleriz.

Mija'nın ablası ile olan anısını anlatırken hatırladığı detaylar (ışık, biraz aralık kalan kırmızı perde, elbisesi ve ablasının kendine seslenirken sesinde duyduğu sevgi) onun zaten bir şair olduğunun kanıtı gibidir. Şiir oradadır, sadece serbest bırakılması gerekmektedir.

Mija'nın şiiri arayışı ile Heejin'i arayışı bir yerden sonra birbirine karışır. Film boyu Heejin'i arar Mija. Neler yaşadığını, neler hissettiğini anlamaya çalışır. Başına gelen o korkunç olayla, nasıl daha olgunlaşmadan dalından düşürüldüğünü anlamaya çalışır. Yaşadığı yere, okuluna, tecavüze uğradığı laboratuvara, intihar

ettiği köprüyü gider. Köprüden aşağı bakarken uçan şapkası sanki Heejin'den bir mesajdır. Uçan şapka nehre düşer. Mija, Heejin'i taşıdığı yol boyunca nehri takip eder.

Filmin sonunda yazdığı şiir ise Kim Yontaek'i haklı çıkarır. “Bir şeyi gerçekten görürsen onu hissedebilirsin” demiştir Yongtaek. Mija Heejin'i gerçekten görmüş, hatta görmenin ötesine geçip onunla bir olmuştur ve “Agnes'in Şarkısı”nı yazmıştır. Filmin en son karesi filmin açılışında gördüğümüz açıdan akan nehri gösterir ve “kara nehirden geçen bu yaşlı yürek, parlak bir günün hayali ile O'nu bulmanın huzuru içinde” iken ekran kararır.

Filmin yönetmeni **Lee Chang-dong** Edebiyat Bölümü mezunudur. Yönetmenliğe oldukça ilerleyen yaşlarında başlamış olan **Chang-dong** ağırlıklı senaryosunu kendi yazdığı filmler çeker. Bu nedenle anlattığı hikâyelerin edebi yönü oldukça yüksektir. Onun sinemasında yaşadığı bir travma sonrası evrilen karakterin yolculuğunu izleriz. Bu karakterler hep naif, sanatçı ruhlu ve çoğunlukla fedakârdır. Sanki “normal” hayata uyum konusunda bir engelleri vardır. Bu engellilik halini fiziksel olarak da sıkça kullanır **Chang-dong**. **Chorok Mulgogi** (Yeşil Balık) filminde kahramanımız Mak-dong’un kardeşi engellidir. **Oasiseu** (Vaha) filminde başrollerde akli dengesinden tam olarak emin olamadığımız Jong-du Hong ile bedensel engelli olan Gong-ju yer alır. **Shi** filminde ise Bay Kang geçirdiği felç nedeni ile sonradan engelli olmuştur.

Lee Chang-dong’un filmlerinin çoğunda yolda olma hali, karakterin değişim yolculuğuna eşlik eden bir karakter gibi yer alır. Özellikle trenleri seven yönetmen **Shi**’de otobüsleri tercih etmiştir. Bu yolculuk genelde ölüme götürür kahramanlarını. Mija’nın yolcuğu da ölüme doğrudur ama yönetmenin diğer filmlerinden farklı olarak beraberinde bir yaratım süreci ile ilerlenir bu yolda.

Filmin sonunda izleyicide kalan duygu, güzel ama hüznü bir şarkının sonunda hissedilene benzer. **Chang-dong** doğadan beslenen sevgi, hüznü, arayış ve şiir ile bezenmiş kendi müziğini yapar. Bu nedenle film müziğinin olmaması bir eksiklik değildir. Kim Yong-taek’in dediği gibi “zor olan şiir yazmak değil, onu yazacak yüreğe sahip olmaktır” ve **Lee Chang-Dong**’da o yüreğe sahip nadide insanlardandır.

